

Vägev vundament hoiab torni sirge

Katrin Saks (RiTo 16), Euroopa Parlamendi liige, Sotsiaaldemokraatlik Erakond

Integratsioon pole mingi lühiajaline projekt, mida peaks teostama käputäis ametnikke.

Inimest, kes siiani ei taipa, milliseid väljakutseid pakub Eestile integratsioonipöld, võiks aidata Joan Robinsoni kunagine ütlus: "Ideoloogia on nagu elevant – teda on võimatu defineerida, kuid kerge ära tunda, kui temaga kohtud." Eestlaste hinnangud integratsioonile meenutavad mulle nimelt lugu eksootilise londiste kirjeldamisest pimedas toas – ühel on peos sabajupp, teine hoiab londist, kolmas kirjeldab kõrvu. Aga loom on nii suur, et kuidagi ei saa pilti kokku.

Selle asemel et kirjeldada midagi nii eemalolevat, võiks igaüks võtta peegli ning sellesse vaadates püüda endale otse ja ausalt vastata, kuidas ta suhtub näiteks naabrimees Ivani ja tema rahvuskaslastesse. Küsida endalt, kuidas ta ennast tunneks, kui ühel päeval teataks tema oma lihane laps, et võtab naiseks Ivani tütre Natalja. Siis muutuks see kaugel ja võõras integratsioon hoobilt millekski, milles me kõik ise osalised oleme.

Konfliktid on paratamatud

2000. aasta sügisel, seitse aastat tagasi, ründas mind karmilt tollaegne "Aktuaalse kaamera" saatejuht väitega, et kogu senine integratsioon on olnud mõttetu ja läbi kukkunud. Ajendiks tõi ta tõsiasja, et juba mitmendat nädalat olid Tallinna mikrorajoonide tänavail olnud eri rahvusest noortekambad, kes sageli teineteisele ohtlikult vastandusid. Hõõguvale tulele lisasid hapnikku emotsionaalsed meediakajastused, mis tiražeerisid kuulujutte, millest kogu konflikt oligi alguse saanud. Võtsin kuulda ja käisin õhtuti tänavail ning üritasin sinna kogunenud noortega kõnelda.

Eestlased teadsid rääkida lugusid sellest, kuidas venelased olla kellegi maha löönud, vägistanud või koguni mõlemat korraga. Samane lugu ringles venelaste kampades eestlaste kohta, kuid alust polnud kummalgi. Õppisin sellest juhtumist kahte asja: esiteks seda, et meil oli kümme aastat vedanud ning olime hakkama saanud tõsisemate verevalamisteta – siiani oli noortega kerge manipuleerida ja pealtnäha rahumeelses ühiskonnas üles kütta rahvustevahelist vaenu; teiseks mõistsin, et ükskõik kui edukas integratsiooniprotsess ka poleks, on tagasilöögid alati võimalikud.

Ikka leidub kusagil keegi, kes pole rahul, mõni, kes tunneb, et teda diskrimineeritakse. Alati on keegi, keda saab ära kasutada ka kõige paremini lõimunud ühiskonnas. Näiteid võib tuua kogu maailmast, sest konfliktid, mis tekivad ise või mida tekitatakse, on paratamatud. Kuigi enamikus Euroopa riikides on migrante palju vähem kui meil, s.t alla 10%, jätkub probleeme kõikjale, alates integratsiooni musterridest Hollandist ja Taanist, mis on oma karikatuuriskandaalide ja poliitmõrvadega saanud vastandmärgi sümboliks. Või võtkem Inglismaa ja Prantsusmaa, kes viljelevad küll kardinaalselt erinevat integratsioonipoliitikat – ühel mitmekultuuriline kooseksisteerimine ja teisel rahvuslik sulandumine ehk

assimilatsioon –, kuid kumbki pole pääsenud noorsoorahutustest. Viimati leidsid need aset paar aastat tagasi Pariisi eeslinnades.

Kas meiegi demokraatia näitab küpsuse märke, kui rahutused on tänaval, ning meie tugevuse tunnuseks on mitte enam iga hinna eest kokkupõrkeid vältida? Muide, ka aprillikriisi tänavarahutused olid prognoositavad ja prognoositud. Minu arvates pole traagika mitte tänavale vandaalitsema tulnud noortes, vaid selles, et venelased võtsid toimunut riigi rünnakuna kogu oma kogukonna ja väärtuste vastu. Ka need, kes kunagi polnud käinud pronksõduri juures ega pidanud Punaarmee Eesti vabastajaks, leidsid ühtäkki punkti, mis neid teiste suguvendadega ühendas.

Populaarne pole ilmtingimata õige

Praeguses olukorras on riigil väga raske rääkida integratsioonist nõnda, et teda kuulataks, või veelgi enam – aktiivselt toetataks. See ei vabasta meid aga kohustusest muuta ühiskond stabiilsemaks ja terviklikumaks, sest alternatiivi pole. Ja seda pole võimalik saavutada ainult oma ajaloolisele õigusele ja kannatustele rõhudes, veel vähem kättemaksu teel. See, mis toob häáli järgmistel valimistel, ei kindlusta kaugemas perspektiivis kodurahu. Eestlased peaksid hakkama ükskord aru saama, et sellest, kui hea on Eestis elada teiste rahvuste esindajail, sõltub ka meie heaolu. Ebakindlus ja hirm tekitavad agressiivsust. Omaksvõtmatuse sunnib omasid otsima mujalt.

Rõhutades eesti keelt ja kultuuri, mille säilitamine on riigile ülima eesmärgina põhiseadusesse kirjutatud, peame jätma ruumi ka teistele identiteetidele. Ei maksa arvata, et eksisteerib vaid kaks valikuvõimalust: eesti või vene. Nüüdismaailmas, kus rahvuste segunemine on igapäevane, leidub muidki võimalusi. Mulle meeldis, kuidas üks hiina päritolu hollandlane selle kujundlikult kokku võttis, kui tõdes, et identiteet ei allu “ühendatud anumate” seadusele. Ta ütles, et “kui ma olen Hollandis elades järjest rohkem hollandlane, ei tähenda, et ma olen ilmtingimata vähem hiinlane”. Eestivenelastele võiks rohkem eestlane olemine tähendada eelkõige tugevamat riiklikku identiteeti, aga mitte seda, et nad peaksid unustama oma keele või kuulutama A. H. Tammsaare oma lemmikkirjanikuks.

Viimasel ajal kõlama hakanud üleskutsed venelaste assimileerimiseks pole mitte ainult ebareaalsed (kas keegi kujutab ette, et Riigikogu otsustaks homme kaotada venekeelsed põhikoolid?), vaid ei vasta ka demokraatliku riigi põhimõtetele. Oma rahvuse säilitamise õigus on kirjas nii põhiseaduses kui ka rahvusvahelistes konventsioonides, millega Eesti on ühinenud. Riik peaks esiplaanile seadma riikliku identiteedi ning eesti keele kui kommunikatsioonivahendi kasutamise ja valdamise, aga samal ajal toetavalt suhtuma ka eri rahvuste omakultuuri viljelemise võimalustesse. Kui see on osa riiklikust poliitikast, siis ei peaks tekkima küsimust, miks räägib riiklik integratsiooniprogramm rahvuslikest kultuuriseltsidest.

Koht, kus siiani paljud asjad tegemata, on omavalitsus, inimesele kõige lähem ja otseselt igapäevaelu puudutav tasand. Sinna kuuluvad koolid, lasteaiad, mille üleandmine omavalitsustele on kaasa aidanud sellele, et haridusasutusest on saanud sotsiaalasutus, mille peamine ülesanne on õpetajatele tööd anda. Kuidas muidu seletada, et Narva linn peab

1600 õpilasega 10 gümnaasiumi ja kurdab samal ajal, et riik ei saa õpetajate ettevalmistamisega hakkama? Tegelikult piisaks ühest või kahest hea tasemega koolist ning ka õpetajate probleem saaks lahendatud.

Muuta tuleb mõtlemist

Olen huviga jälginud aprillisündmuste järgset arutelu uue integratsiooniprogrammi üle ja lootnud, et vana, palju kriitikat pälvinud programmi kõrvale pakutakse midagi uut ja omapärast. Väljapakutu on aga ikkagi enamasti vana ja läbiproovitud. Muide, omaaegne esimene integratsiooniprogramm oligi pilootprojektide jada, millest enamik muuseas õnnestus. Seda on tunnistanud ka ekspertkomisjonid. Kuid häda on selles, et pilootprojektid olid väikesemahulised ega haaranud kogu sihtrühma. Alati oli rohkem neid, keda projektid või programmid ei puudutanud. Numbreid vaadates saab selgeks ka see, et jutud kulutatud tohututest miljonitest on üle pingutatud. Ajavahemikus 2004–2007 oli riiklikus programmis raha iga mitte-eestlase kohta 182 krooni. Kui lähtuda sellest, et protsessis peaksid osalema kõik, ka eestlased, siis lõimuseme igaüks isiklikult 56 krooni eest. Selle eest ei saa õieti saunas selgagi puhtaks!

Sõnastades riiklikke eesmärges uues integratsiooniprogrammis, võiksime vältida sõnu, mis tekitavad suuri vaidlusi (rahvusriik, multikultuurilisus) ja püüda pigem kirjeldada ühiskonda, millist me soovime ja kus tahaksime ise elada. Usun, et suudame kokku leppida, et meie ühine eesmärk on tugeva riikliku identiteediga Eesti, kus elavad kodanikud, kes on hästi kohanenud, kasutavad ühise suhtluskeelena eesti keelt ja kelle rahvusliku identiteedi säilimist riik võimalust mööda toetab.

Kipume sageli unustama, et Eesti sisserändest rääkides on meil tegemist peaaegu kolmandikuga elanikkonnast, kes pole homogeenne grupp, vaid rahvas, kelle valmisolek ja suutlikkus kohanemiseks on paiguti väga erinev. Seetõttu arvan, et integratsiooni riiklik programm peab hõlmama suuremahulisi projekte. Äæhest küljest on hea, et erinevalt paljudest teistest riikidest on Eestil eraldi rahvastikuminister, kelle vastutusalasse need küsimused kuuluvad. Ministrit, kes juba oma olemusega tähtsustab integratsiooni, ei tohi saada peksupoiss, vaid programmi koordineerija, sest eduka lõimumise eest vastutame kõik – kodanikust valitsuse ministriteni.

Integratsioon on pikaajaline, pidev, jätkuv protsess ja progress, milles osalevad kõik inimesed, olgu nad kodanikud või mitte. See on nagu kunagi kirikute püstitamine, mis võttis aega aastakümneid, vahel isegi aastasadu ja ühendas inimesi ning mis pärandati ühelt põlvkonnalt teisele. Need, kes rajasid vundamenti, tihti kellahelinat enam ei kuulnud. Aga tugeva alusmüürita ei seisa ükski torn.